

Giáo dục phẩm chất đạo đức, trách nhiệm cho học sinh trung học phổ thông

Huỳnh Công Vương*

*Hiệu trưởng Trường THPT Nam Kỳ Khởi nghĩa

Thị trấn Tân Hiệp, huyện Châu Thành, tỉnh Tiền Giang

Received: 22/12/2023; Accepted: 25/12/2023; Published: 29/12/2023

Keywords: With the socio-economic development in the past years, a higher standard of living has enabled many parents to cater to the financial needs in raising their children adequately. However, this condition leads to the presence of juveniles who have a tendency to indulge themselves and a lack of motivation to study and work. Therefore, quality education in terms of responsibility is a necessary and important action for the purpose of contributing to a comprehensive education in regard to moral qualities of upper secondary school students.

Keywords: Measures, Quality and responsibility education, high school students; Coordinate synchronously with family, school, society, and mass organizations

1. Đặt vấn đề

Giáo dục và đào tạo luôn được coi là quốc sách hàng đầu, là sự nghiệp của Đảng, Nhà nước và của toàn dân. Đầu tư cho giáo dục đào tạo là đầu tư phát triển, được ưu tiên đi trước trong các chương trình, kế hoạch phát triển kinh tế - xã hội. Sự phát triển của giáo dục đào tạo làm cơ sở cho sự phát triển khoa học, kỹ thuật, nâng cao chất lượng cuộc sống.

Ở Việt Nam, giáo dục đào tạo hiện nay đang chuyển từ chủ yếu trang bị kiến thức sang phát triển phẩm chất, năng lực của người học. Thông tư 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ Giáo dục và Đào tạo ban hành Chương trình Giáo dục trung học phổ thông 2018; Chương trình trung học phổ thông (THPT) bảo đảm phát triển phẩm chất và năng lực người học thông qua nội dung giáo dục với những kiến thức, kỹ năng cơ bản, thiết thực, hiện đại; hài hoà đức, trí, thể, mỹ; chú trọng thực hành, vận dụng kiến thức, kỹ năng đã học để giải quyết vấn đề trong học tập và đời sống; tích hợp cao ở các lớp học dưới, phân hoá dần ở các lớp học trên. Thông qua các phương pháp, hình thức tổ chức giáo dục phát huy tính chủ động và tiềm năng của mỗi học sinh, các phương pháp đánh giá phù hợp với mục tiêu giáo dục và phương pháp giáo dục để đạt được mục tiêu đó.

Trong xã hội khoa học kỹ thuật phát triển, đời sống người dân ngày càng nâng cao, chất lượng cuộc sống ngày càng được cải thiện, các gia đình đa số có 1 đến 2 con. Do đó học sinh THPT hiện nay được cha mẹ chăm lo chu đáo về cơ sở vật chất trong học tập

và sinh hoạt.

Tuy nhiên trong thời gian qua có một số học sinh (HS) có nhận thức sai lệch về sự quan tâm chu đáo của ông bà, cha mẹ và thầy cô; tự cho mình có đặc quyền được hưởng thụ và người thân chăm sóc mình đó là hiển nhiên; từ đó các em thiếu phẩm chất trách nhiệm cần phải có của người con trong gia đình, người học trò trong nhà trường, người công dân tốt trong xã hội.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Môi trường giáo dục gia đình hiện nay

Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã khẳng định: “Gia đình là tế bào của xã hội, nhiều gia đình cộng lại mới thành xã hội, xã hội tốt thì gia đình càng tốt, gia đình tốt thì xã hội mới tốt”

Môi trường giáo dục gia đình rất quan trọng trong việc hình thành và phát triển nhân cách cho trẻ em. Cha mẹ, ông bà chính là tấm gương đầu đời gần gũi với con cháu để con cháu noi theo, nhất là trong cách cư xử của cha mẹ với các thành viên trong gia đình, cư xử giữa cha mẹ với ông bà, với những người xung quanh.

Ngày nay, với sự phát triển nhanh mạnh về kinh tế - xã hội, chất lượng cuộc sống các gia đình ngày càng được nâng cao cả về cơ sở vật chất và điều kiện sinh hoạt giải trí. Các bậc phụ huynh có điều kiện chăm lo cho con học tập, sinh hoạt tốt hơn. Tuy nhiên, có nhiều bậc phụ huynh vì bận nhiều thời gian đi làm kiếm tiền hoặc không có phương pháp giáo dục phù hợp nên dẫn đến một số trẻ có nhận thức sai lệch, hình thành nhân cách không tốt, thích sống

hưởng thụ, ích kỷ, lười lao động, lười học tập.

Hiện nay chúng ta dễ nhận thấy trẻ em từ mầm non đến học sinh trung học phổ thông được phụ huynh chăm lo từ quần áo, tập sách, cho ăn sáng, chở đi học, cho tiền tiêu xài, canh giờ rước con về, lo cơm, mua điện thoại đắt tiền, tặng quà, khen thưởng nếu học giỏi, liên hệ lớp cho con học thêm ... Do quen được phụ huynh chăm sóc nên trẻ không có cơ hội tự phấn đấu, trưởng thành, từ đó hình thành thói quen hưởng thụ, các em không cần có trách nhiệm gì cả vì mọi việc đã có cha mẹ, ông bà, anh chị lo.

Ảnh hưởng không tốt đến giáo dục gia đình, là do một số cha mẹ không đáp ứng được việc truyền thụ và giáo dục con cái; ý thức trách nhiệm cũng như nội dung, phương pháp giáo dục còn nhiều hạn chế: không có thời gian nên dùng tiền để bù đắp cho con, nuông chiều con quá mức hay lấy quyền cha mẹ ra bắt con phải làm theo ý của mình, làm thay công việc của con; dẫn đến con không được rèn luyện trưởng thành.

Một nguyên nhân khác ảnh hưởng nghiêm trọng đến giáo dục gia đình là một vài phụ huynh không làm gương tốt cho con em mình noi theo. Phần lớn thanh niên sa vào tội phạm, tệ nạn xã hội hoặc lựa chọn các xu hướng lối sống tiêu cực, sa đọa như buôn bán thân, nghiện game online, ích kỷ, thờ ơ vô cảm, hành xử bạo lực... đều do thiếu sự quan tâm, quản lý, giáo dục của gia đình. Gia đình mà có ông bà, cha mẹ đã phạm tội hoặc sa vào tệ nạn (buôn lậu ma túy, nghiện ma túy, cầm đầu băng nhóm tội phạm, cờ bạc, nghiện rượu, sống buông thả ...). Trong gia đình nếu người cha thường xuyên bạo hành gia đình hay say xỉn tối ngày chắc chắn sẽ ảnh hưởng xấu đến nhân cách, cách hành xử của trẻ em.

HS xuất thân từ những gia đình này dễ bị sa vào tội phạm, tệ nạn và lựa chọn các lối sống tiêu cực như một sự tiếp nối tự nhiên theo gia đình. Nếu là bé trai sẽ có xu hướng bạo hành giống cha, nếu là bé gái sẽ sống cam chịu giống mẹ. Ông bà, cha mẹ mẫu mực sẽ luôn là tấm gương tốt để giáo dục các em.

Thông qua những tấm gương sáng trong gia đình của ông bà, cha mẹ, anh em..., các em được tiếp nhận cách sống, ứng xử của những người xung quanh, sẽ bắt chước học theo, từ đó hình thành nhân cách tốt qua trải nghiệm thực tế. Cách giáo dục này mang lại cho các em cách sống, làm việc theo gương tốt của gia đình và chuẩn mực của xã hội.

Ngày nay do kinh tế thị trường vì công việc làm ăn nên gia đình bỏ mặc, không quan tâm đến con. Có

những gia đình do hoàn cảnh kinh tế quá khó khăn phải đi làm ăn xa nhà nên bố mẹ không thể nuôi dạy, quan tâm đến con. Ngược lại, có những gia đình khá sung túc, nhưng bố mẹ do mãi làm ăn, kiếm tiền nên ít quan tâm đến con. Không ít gia đình, do bận bịu công việc kiếm sống đã không coi trọng việc giáo dục trong gia đình, buông lỏng con cái, ỷ lại, trông chờ vào nhà trường. Cách giáo dục gia đình không đúng, gây ảnh hưởng tiêu cực đến việc phát triển nhân cách, hình thành phẩm chất trách nhiệm của các em.

2.2. Môi trường giáo dục ở các trường trung học phổ thông hiện nay

Trong các trường trung học phổ thông hiện nay đã triển khai giảng dạy Chương trình Trung học phổ thông theo Thông tư 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018. Quan điểm của chương trình là dạy học theo định hướng phát triển năng lực và phẩm chất của học sinh. Các năng lực, phẩm chất đều được cụ thể hóa bằng những yêu cầu cần đạt ở từng bộ môn, cấp học. Áp dụng các phương pháp giảng dạy mới cho học sinh phát triển năng lực và phẩm chất thông qua các hoạt động học tập. Trong nội dung giáo dục hiện nay còn tích hợp vào các môn học các nội dung về phòng chống ma túy, tác hại của hút thuốc lá, tuyên truyền an toàn giao thông, bình đẳng giới, phòng chống bạo lực học đường, ảnh hưởng của biến đổi khí hậu ... Với mục tiêu giáo dục toàn diện cho học sinh trung học phổ thông.

Các trường trung học phổ thông tùy điều kiện của trường đã xây dựng kế hoạch thực hiện theo thông tư 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 và các công văn hướng dẫn các cấp về việc thực hiện chương trình năm học. Tuy nhiên do nhiều yếu tố chủ quan và khách quan; Thầy cô các trường phải hoàn thành chương trình theo kế hoạch, trong khi đó học sinh còn thụ động trong các hoạt động nhóm, không tích cực tham gia các hoạt động đóng vai, chia sẻ, ngại phát biểu, thiếu kỹ năng sinh hoạt tập thể ... Để thực hiện hoàn thành công tác chuyên môn nhiều thầy cô đã làm thay nhiều việc cho học sinh để đảm bảo thời gian và hoàn thành nội dung môn học.

Trong trường THPT ngoài học tập các môn học, học sinh còn tham gia các hoạt động phong trào, lao động, vệ sinh lớp; Qua đó các em được rèn luyện hình thành kỹ năng, nhân cách, phẩm chất. Tuy nhiên có một số phụ huynh không muốn cho con mình tham gia phong trào vì các em còn phải học thêm, học trung tâm; không muốn cho con mình tham gia

lao động, vệ sinh lớp vì sợ con mình cực, vất vả.

2.3. Phẩm chất đạo đức, trách nhiệm của học sinh trung học phổ thông hiện nay

Hiện nay trong các trường trung học phổ thông có điểm thi đầu vào cao thì đa số học sinh có ý thức học tập và rèn luyện tốt, học sinh có phẩm chất trách nhiệm với bản thân, với gia đình và xã hội.

Các trường trung học phổ thông có điểm chuẩn đầu vào thấp đa số là học sinh yếu về kiến thức và ý thức học tập. Việc giáo dục các học sinh đòi hỏi giáo viên phải có kinh nghiệm và có phương pháp riêng, nhưng kết quả giáo dục cũng không cao; vì đa số học sinh thiếu phẩm chất trách nhiệm vì quen được phụ huynh chăm sóc, thầy cô làm thay. Các em quen hưởng thụ, lười lao động, không có kỹ năng hoạt động nhóm.

Một số HS hiện nay không có trách nhiệm với bản thân, không cố gắng học tập để định hướng tương lai. Ở gia đình các em quen được cưng chiều, nên không biết làm việc nhà; không biết quan tâm, chăm sóc người thân; tiêu xài hoang phí không quan tâm kinh tế gia đình. Ngoài xã hội học sinh đam mê sống ảo, vô cảm mọi việc xung quanh, thiếu trách nhiệm với cộng đồng.

Trong trường phổ thông hiện nay có không ít HS sáng mang ba lô đến lớp, không nắm được kiến thức cũ, ngủ trong lớp, không tham gia xây dựng bài, thậm chí không chép bài. Các học sinh này đi học để được cha mẹ cho tiền tiêu xài và trốn công việc nhà; đến trường thường xuyên vi phạm nội quy, mâu thuẫn đánh nhau; khi về nhà thì chơi game, xem you tube, lên mạng xã hội; hoàn toàn không có phẩm chất trách nhiệm.

2.4. Biện pháp giáo dục phẩm chất đạo đức, trách nhiệm cho học sinh THPT

Giáo dục phẩm chất trách nhiệm cho HS hiện nay cần có những biện pháp đồng bộ từ nhà trường, gia đình và các tổ chức đoàn thể:

Ở gia đình, các bậc phụ huynh cần có phương pháp giáo dục phù hợp lứa tuổi học sinh; Cần phải quan tâm đến việc giáo dục phẩm chất trách nhiệm của con, quan tâm đến việc học tập của con; thương yêu con nhưng phải tạo điều kiện cho con rèn luyện, cho con làm phụ việc nhà phù hợp, tham gia các hoạt động tập thể để rèn luyện kỹ năng; cho con tham gia lao động, vệ sinh môi trường để con thấy được giá trị của cuộc sống và trách nhiệm của mình trong cộng đồng. Khi cho tiền học sinh phải dạy con biết sử dụng tiền đúng cách, đúng mục đích và có trách

nhiệm trong việc xây dựng kinh tế gia đình.

Ở nhà trường, GV cần tích cực soạn giảng đổi mới phương pháp giảng dạy phát triển năng lực và phẩm chất đạo đức của HS nhưng phải phù hợp đối tượng học sinh. Đối với tập thể học sinh yếu, thụ động cần phải lựa chọn hạt nhân nòng cốt bồi dưỡng và từ từ lan tỏa ra tập thể. Tùy vào đối tượng học sinh lựa chọn các hoạt động phù hợp, phân vai phù hợp cho từng học sinh để học sinh chủ động có trách nhiệm trong các hoạt động phát triển năng lực phù hợp với khả năng của mình. Khi học sinh có nhận thức đúng, có hứng thú học tập thì các em sẽ tự hình thành phẩm chất trách nhiệm của mình trong học tập và trong cuộc sống.

Tăng cường củng cố mối quan hệ giữa nhà trường và gia đình trong việc giáo dục phẩm chất trách nhiệm của HS qua sổ liên lạc điện tử, nhóm zalo cha mẹ học sinh, điện thoại cha mẹ học sinh.

Đẩy mạnh các phong trào thi đua, các cuộc vận động trong nhà trường, quảng bá tuyên truyền những tấm gương người tốt, việc tốt, những HS tiêu biểu, xuất sắc. Xây dựng và nhân rộng mô hình học tập, gia đình văn hóa, để học sinh học tập và noi theo. Qua đó, HS sống có trách nhiệm với bản thân, gia đình; có đạo đức trong sáng, lối sống văn minh lành mạnh, đề cao tinh thần tập thể, ý thức tuân thủ pháp luật, phấn đấu trở thành những công dân có ích cho xã hội.

3. Kết luận

Đã đến lúc nhìn nhận lại việc giáo dục phẩm chất trách nhiệm HS trung học phổ thông hiện nay, cần phải thay đổi phương pháp giáo dục HS ở gia đình, nhà trường và xã hội để các em có được phẩm chất trách nhiệm; hoàn thiện các phẩm chất đạo đức cần có để trở thành công dân tốt, sống có ích cho xã hội.

Khi HS được gia đình và nhà trường giáo dục có phẩm chất trách nhiệm thì các em có khả năng chống lại mọi sự cám dỗ tiêu cực từ bên ngoài. Muốn làm được điều đó, nhà trường phải thể hiện vai trò chủ chốt, gia đình phải có trách nhiệm phối hợp; mỗi GV phải nhận thức và thực hiện đúng vai trò gương mẫu, trách nhiệm của mình đối với HS trong nhà trường.

Tài liệu tham khảo

1. Ban Chấp hành Trung ương (2013), *Nghị quyết 29 về Đổi mới căn bản, toàn diện nền giáo dục Việt Nam*. Hà Nội
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018); *Thông tư 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ Giáo dục và Đào tạo*. Hà Nội